

Sh:»5570

ABESE

سُورَةُ عَبَسَ ٨٠

Abese sûresi mekkîdir. Buna Sahha sûresi ve Sefere sûresi dahi denilir.

Âyetleri - Hicazî ve Küfîde kırk iki, Basrîde kırk bir, Şamîde kırktr.

Kelimeleri - Yüz otuz üçtür.

Harfleri - Beşyüz otuz üçtür.

Fasılası - ا ه م harfleridir.

Sebebi nüzulü - Buharîde buna dâir bir rivayet zikredilmemiştir. Tirmizîde Hazreti Aişeden şöyle

merviydir: Abese vetevellâ, a'mâ İbni ümmi mektûm hakkında nâzil oldu, Resulullah'a gelmişti,

Yaresulâllâh! Beni irşad buyur deyip duruyordu, Resulullahın yanında ise müşriklerin büyüklerinden birisi vardı, Resulullah a'madan i'raz ediyor, diğerine ikbal buyuruyor ve söyleyeceğinde bir be'is görüyormusun?

Diyordu, hayır deniliyordu, bunun hakkında inzal buyuruldu, Tirmizî buna garîb bir hadîsi hasen demiş ve

daha ba'zı rivayetleri bulunduğunu da söylemiştir. İbni Cerîr ve daha diğer tefsirlerdeki tafsilin hulâsası da:

İbni Abbastan: Resulullah sallâllahü aleyhi vessellem Hazretleri Kureyşin sanadîdinden Utbe ibni rabî'a ve

Ebu cehil ibni hişâm ve Ümeyye ibni halef ve Abbas ibni Abdilmuttalib ile hususî konuştuğu bir sırada ki

Resulullah onlara iymana gelmeleri arzusiyle

Sh:»5571

çok özeniyordu, Abdullah ibni ümmi mektûm nam zat geldi, Resulullah ümeyye ibni halif ile necvâ halinde

konusurken Abdullah, Hazreti Peygamberin Kur'andan bir âyet okumasını istedi: Ya Resulullah! Allahın

sana ta'lim buyurduğundan, bana ta'lim buyur dedi ve tekrar etti, Resulullah ona aldırmadı ve yüzünü

buruşturup döndü, sözünün kesilmesini hoşlanmayıp o birilerine teveccüh etti, Resulullah sözü bitirip

kalkacağı esnâda vahiy hali geldi, gözlerini kapayıp daldı, Abese vetevellâ nâzil oldu. Bundan sonra

Resulullah ona ikram eder ve merhabâ rabbımın bana hakkında hitab buyurduğu der ve ihtiyacını sorardı, müşarünileyh ibni ümmi mektûm Hazreti Hadicenin dayısını oğlu ve mühacirini evvelinden idi. İsmi, İbni cerirde Abdullah ibni zâide, Keşşaf ve daha ba'zılarında Abdullah ibni şüreyh ibni malik ibni ebî rabî'atelfıhrî diye mezkûrdur. Âlûsî Cami'ulsulden» amr ibni kays ibni zâide ibni cündeb ibni herim ibni revaha ibni hacir ibni me'ıys ibni âmir ibni lu'eyyi kureşî olduğu eşherdir diye naklelemiştir. Şöhreti İbni ümmi mektûm künyesiyledir. Ümmü mektûm da anası Âtike binti abdillahi mahzumiyenin künyesidir. Bir rivayette sonradan a'ma olmuş, diğer rivayette ise a'mâ doğmuş ve onun içi validesine ümmi mektûm künyesi verilmişti. Sonra Resulullah iki gazâsında bu zatı iki kerre Medîne üzerine halef bırakmıştı, ehalisine namaz kıldırmişti. Hazreti Enes ibni mâlik onu Kadiseyye muharebesinde beraberinde siyah bir bayrak ve üzerinde zirh olarak gördüğünü söylemiştir. A'mâ bir zatın bu suretle muharebeye iştiraki şübhesizki keramâtındandır. Orada şehid olduğu, bir rivayette de Medîneye dönüp orada vefat ettiği mervidir. Yine bu zatın Bilâli hebeşî gibi Peygamberin mü'ezzini olduğu, Bilâlin sehur ezanından sonra bunun sabah ezanı okuduğu da ma'lûmdur.

Bu sebebi nüzul rivayeti Abese ve tevellâ zamirlerinin

Resulullah'a raci' olduğunu anlatır. Bundan kat'ı nazarla da bunun evvelki Sûrenin âhirindeki inzar

mazmununa mutlak surette alâkadar edecek bir ma'nâ irtibatı vardır. Oradaki « أَنْتَ » zamirinden

burada gaib zamirine geçilmesinde de hitabdan gıyaba bir iltifat vardır. Bu suretle inzar ve nasihatın

kimlere fâide vereceği anlatılırken evvel emirde münzirin kendi nefsinden başlaması lüzumuna da bir

tenbih yapılmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ عَبَسَ وَتَوَلَّى ﴿٢﴾ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ﴿٣﴾ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّهُ يَزْكِي ﴿٤﴾ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى ﴿٥﴾ أَمَّا مَنْ
اسْتَغْنَى ﴿٦﴾ فَانْتَ لَهُ تَصَدَّى ﴿٧﴾ وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا يَزْكِي
﴿٨﴾ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى ﴿٩﴾ وَهُوَ يَخْشَى ﴿١٠﴾ فَانْتَ
عَنْهُ تَلْهَى ﴿١١﴾ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ
﴿١٣﴾ فِي صُحُفٍ مُكْرَمَةٍ ﴿١٤﴾ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ﴿١٥﴾
بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٦﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٧﴾ قَتَلَ الْإِنْسَانَ مَا

﴿١٨﴾ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٩﴾ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ
﴿٢٠﴾ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ
إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ ﴿٢٣﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ﴿٢٤﴾

Sh:»5573

﴿٢٤﴾ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ﴿٢٥﴾ أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ
صَبًّا ﴿٢٦﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٧﴾ فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٨﴾
وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٩﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٣٠﴾ وَحَدَائِقَ
غُلْبًا ﴿٣١﴾ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣٢﴾ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِإِنْعَامِكُمْ
﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَةُ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ
﴿٣٥﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٦﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٧﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ
مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٨﴾ وَوَجْوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٩﴾
ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٤٠﴾ وَوَجْوهٌ يَوْمَئِذٍ غَیْرَةٌ ﴿٤١﴾
تَرَهَقَهَا قَتْرَةٌ ﴿٤٢﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجْرَةُ ﴿٤٣﴾

Meali Şerif

Ekşidi ve döndü 1 Çünkü ona a'mâ geldi 2 Ne bilirsin o belki temizlenecek 3 Veya öğüt belliyecek de o
öğüt kendine fâide verecek 4 Amma istiğnâ edene gelince 5 Sen onun sadâsına özeniyorsun 6 Onun
temizlenmemesinden sana ne? 7 Ve amma sana can atarak gelen 8 Haşyet duyarak gelmişken 9 Sen
ondan tegafül ediyorsun 10 Hayır hayır zinhar, çünkü o bir tezkiredir 11 İmdi onu dileyen tezekkür etsin 12
Tekrim edilir 13 Yüksek tutulur mutahher sahîfelerde 14 Kırımı berabere 15 Sefere ellerinde 16 O
kahrolası insan ne nankör şey 17 O yaratan onu hangi şeyden yarattı? 18 Bir nutfeden, yarattı da onu
biçimine koydu 19 Sonra ona yolunu kolaylattı 20 Sonra

Sh:»5574

onu öldürdü de kabre gömdürdü 21 Sonra dilediği vakit ona nüşur verecek 22 Hayır hayır, doğrusu o hiç
onun emrini tam eda etmedi 23 Bir de insan taamına baksın 24 Biz o suyu bir döküş dökmekteyiz 25 Sonra
o Arzı bir yarış yarmaktayız 26 Bu suretle onda daneler 27 Üzümler, yoncalar 28 Zeytinlikler hurmalıklar 29
Âfâka ser çekmiş dilber bağçeler 30 Meyveler, çayırlar neler yetiştirmekteyiz 31 Sizin ve davarlarınızın

intifai için 32 Amma geldiği vakit o Sahha (o sayhasını dinletecek belâ) 33 O kaçacağı gün kişinin kardeşinden 34 Ve anasından babasından 35 Ve refikasından ve oğullarından 36 Onlardan her kişinin bir şe'ni vardır o gün başından aşar 37 Yüzler vardır o gün işlar 38 Güler sevinir 39 Yüzler de vardır o gün üzerinde tortoz 40 Sarar onu bir kara 41 İşte onlar o keferei fecere 42

1. ﴿عَبَسَ﴾ - ABS ve UBUS, bîhuzurluktan yüz burkulmak ma'nâsındadır ki yüz ekşimek, burun

çevrilmek, çehre dürlmek, türşru olma ta'bir olunur. Kamus şarihinin beyanına göre müteaddî olarak da

kullanılır ki yüz ekşitmek, surat etmek, surat asma' çehreyi dürmek, kaşını çatmak, çîyni cebîyn göstermek

ta'birleriyle ifade edilir. Lâzım olarak «عَبَسَ وَجْهَهُ» denilir, yüzü ekşidi demek olur. Müteaddî

olarak da «vech» in nasbiyle «عَبَسَ وَجْهَهُ» yüzünü ekşitti demek olur. Bizim buna ekşime ve

ekşitme ta'bir etmemiz pek ekşi veya buruk bir şey yenildiği zaman yüzü bu halde burşturması

münasebetiyle olmalıdır. Ekseriya yüzü ekşidi denilirse de yerine göre sâdece ekşidi denilmekle de aynı

ma'nâ ifade edilir. Filân gelince fülân ekşidi denilirse yüzü ekşidi, onun gelmesini hoşlanmadı demek

olduğu bellidir. Burada da böyle yüz zikredilmiyerek «عَبَسَ» buyurulmuştur. Ya'ni hoşlanmadı ekşidi

﴿وَتَوَلَّى﴾ ve döndü - l'tiraz etti, öte yöneldi 2. ﴿أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى﴾ çünkü ona

a'mâ geldi - a'mânın gelmesini hoşlanmadığı için öyle

Sh:»5575

yaptı. Bilhassa a'mâ sıfatıyla ifade onun ma'ziretini ve ı'raza değil, bil'akis iltifat ve irşada daî olan zâhirî ihtiyacını iş'ar ve hukmü şahsî haysiyette bırakmayüp ma'nâyı alel'umum delâlete muhtac özür ve ihtiyac ehline ta'mim içindir. Bu gibilerden ubus ve ı'razın lâyıf olmadığını beyan için gıyabî itabdan hitaba ve zâhirden bâtına geçilerek buyuruluyor ki:

3. ﴿وَمَا يُدْرِيكَ﴾ ya'ni a'mâyı mücerred a'ma olması haysiyetiyle gözetmek yaraşırken

ondan hoşlanmayıp yüz çevirmek lâyıf olmadığı gibi ey ondan yüz çeviren! Hem ne bilirsin

﴿لَعَلَّ يَزْكِي﴾ belki o tezekkî edecek - günâh bulaşıklarından temizlenecek 4.

﴿أَوْ يَذْكُرُ﴾ yâhud tezekkür edecek - ders alıp öğüd belliyecek ﴿فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرُ﴾

de o zikir, o senin belleteceğin Kur'an, edeceğin va'z-u nasihat kendine fâide verecektir - ya'ni derhal

tezekkî edemese bile öğüd ala ala belliyecek, hayr ü şerri öğrenecek ve yerine göre hatırlayıp mucebince

amel etmeğe çalışarak bundan sonra olsun o sayede günâhtan korunup sevab işlemek suretiyle intifa'

edecektir. Onun o a'mâ halinde gelerek ya Resulullah beni irşad et, bana Kur'an oku demesinde bu iki

ihimalden biri melhuz ve me'mul olabilirdi. Ya günâh âsârından bir şey kalmıyacak vechile tamamen tezekkî ve tefeyyuz, yâhud tezekkûr ede ede ileride intifa' Ki birincisi kemal, ikincisi ona doğru sülûk. Lâkin sen onu bilmedin öyle yaptın. 5. ﴿أَمَّا مَنْ اسْتَعْنَىٰ﴾ Amma istiğnâ edene gelince -

iymandan, öğüdden, tezekkûr ve tezekkîden istiğna eden, kendisini ihtiyacsız sayıp da senden ders almak istemiyen veya zengin, servet sahibi olan kimseye gelince öyle yapmıyorsun da 6. ﴿فَأَنْتَ لَهُ﴾ sen ona ﴿تَصَدَّقُ﴾ tesaddî ediyorsun. - Bahrin beyanı vechile:

Sh:»5576

TESADDÂ, sadeden, yâhud sadadan olabilir. Evvelinde sen onun sadedinde oluyorsun, ona ikbal ve teveccüh gösterip onun irşad ve islâhına uğraşıyorsun demek olur. İkincide de sen ondan sada bekliyor, uzaktan uzağa, dağdan taştan ses in'ikâsini beklemek gibi sesinin ondan aksetmesini gözetiyor, ona özeniyorsun demek olur 7. ﴿وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا يَزْكِي﴾ halbuki onun

temizlenmemesinden sana ne? - Senden ve Kurandan istifade etmek istemiyen müstağninin

temizlenmemesinden, islâma girmemesinden sana bir mes'uliyet teveccüh etmez. Fakat arzı ihtiyac eden,

öğrenmek istiyen bir müslimden ı'raz etmekte mes'uliyet vardır. Ya'ni kâfirlerin, istiğna gösterenlerin irşad

ve islahiyle de uğraşmak eses i'tibariyle memnu' değil, lâkin ihtiyac arz edip duran bir müslime aldırılmayıp

da müstağnîlere teveccüh gösterip özenmek memnu'. Onun için bu cihet daha ziyade tevziyh ve tasriyh

olunarak buyuruluyor ki 8. ﴿وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى﴾ ve amma sana sa'yederek - ya'ni

sende bulunan ilm-ü ırfana, senden irşad-ü hidayete tâlib olup taleb yolunda sana can atarak, gayret

ederek 9. ﴿وَهُوَ يَخْشَى﴾ ve haşyet besleyerek, ya'ni bir kusur eder sürçerim, bir günaha

girerim diye Allah korkusu, Hak saygısı ile gelen kimse - ki o a'mâ fakır böyle bir şevk-u haşyet içinde

talebkâr olarak gelmişti 10. ﴿فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى﴾ sen ondan telehhî ediyorsun - tegafûl

ediyor, aldırıyor, müstağnî ile uğraşmak gibi buna nazaran biyhûde demek olan bir şuğle dalıyorsun.

Ya'ni zâhir gözü görmezse de kulağı ve kalb gözü açık hidayet âşığı bir tâlibi bırakıyorsun da zâhiren gözü

var görünen ve fakat kalb gözü kör, hak sözü dinlemek şanından olmiyan müstağnîlerle boşuna

uğraşıyorsun. « تَصَدَّى وَ تَلَهَّى » fi'illeri mazî değil, muzari

Sh:»5577

muhabtabdır. Tetesaddâ ve tetelehhâdan muhaffefdir. 11. ﴿كَلَّا﴾ Hayır hayır - zinhar, öyle yapma:

sa'y-ü haşyetle gelen talibden telehhî edip de müstağnîye tasaddî etme. ﴿إِنَّهَا﴾ Çünkü o - birinin

taleb ve o birinin istiğna ettiği o zikrâ, ya'ni o nasîhatleri tazammun eden bu Kur'an ﴿تَذَكُّرَةً﴾ bir

tezkiredir - Allah tealâyı andırmak, hak ve vazîfeyi düşündürmek, hayr ü menfe'ati belletmek için bir öğüttür.

12. ﴿فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ﴾ Artık onu dileyen düşünsün, dileyen bellesin - çünkü menfe'at ve

zararı asıl kendine aiddir. Bu cümle tefri' halinde bir cümle mu'terizadır. Bu suretle meşîyyete ta'lîk tahyir

için değil, Türkçemizde de meselâ «canı isteyen dinlesin» dediğimiz zaman kasdettiğimiz ma'na gibi, bir

inzar ve tehdid mahiyetindedir.

TEZKİRE, esasen tezkir etmek, ya'ni ana ana belletmek ve hatıra getirmek ma'hasına masdar olmakla

beraber birşeyi unutturmayıp hatırlatmağa vesile olan anımlık ma'hasına müzekkire, muhtıra gibi ism

olarak kullanılır. Meselâ parmağa bağlanan bir iplik, unutulmayıp kulakta küpe olacak ibretli bir söz, bir

muhtıra defteri, hep birer tezkire olduğu gibi, bu suretle verilen öğüt, edilen va'z-u nasîhat, yazılan bir eser,

bir mektub ve kitablar hep birer tezkiredirler. Ki bunda esas i'tibariyle ma'lûm olan birşeyi zühûl zamanında

hatıra getirip düşündürmek ma'hası asl olmakla beraber o suretle yeniden birşey ihbar ve ilka etmek, fikir

ve hatıra koyup belletmek ma'hası da yok değildir. İşte Kur'an, âyetleri, sahifeleri, sûreleri ve hey'eti

mecmu'ası ile de tarafilâhîden bir tezkiredir. Onun için bu tezkirenin sıfatı olmak üzere buyuruluyorki 13.

﴿فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ﴾ ilh... -

Sh:»5578

SUHUF, sahîfenin cem'idir. Sahîfe yazılı veya yazılacak kağıttan, kırtastan bir parçadırki bizim sahîfe dediğimiz safhadan e'amm olarak yaprak ve verak dediğimiz kıt'adan ibarettir. Cem'i sahâif ve kütüb gibi suhufur. Bu suretle sahîfe ve suhuf, mektuba, risale ve kitaba da denilir. Netekim Enbiyaya nâzil olmuş kitablara suhuf denilir. Mukaddimede geçtiği üzere Kur'an sahîfelerinin bir arada toplanıp şîrazelenerek cildlenmiş olduğu mücellede de mushaf denildiği ma'lûmdur. Kur'anın böyle bir mushafta toplanması ilk evvel Hazreti Ebubekiri siddik radiyallahü anh zamanında olmuştu. Ondan evvel ise Kur'an ta Mekke'de nüzulünden i'tibaren hem ezberlenmeğe hem yazılmağa başlamış olmakla beraber her biri ağaçtan, deriden, taştan, kemikten, yapraktan birer safha ve levh halinde i'mal ve tesviye edilmiş ayrı ayrı deffelere, cerideler yazılmış, i'tina ile zabt-u hıfz edilmişti. Bunlara mushaf gibi hepsi bir cilde olmak ma'nasına suhuf denilemezse de her biri bir sahîfe demek olacağından müteferrik bir halde sahîfeler ma'nasına suhuf, onlara da şamil olur. Burada suhufen murad da mutlaka Kur'an sahîfeleri olmak mütebadirdir ki bu sahîfeler « نَ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ » de beyan olunduğu üzere kalemi a'lânın levhî mahfuza yazdığı sahîfelere, ve Melâikenin levhî mahfuzdan istinsah edip vahy ile getirdikleri sahîfelere ve

sonra mushaf sahifelerini teşkil eden alel'umum Kur'an sahifelerine sadıktır. Bunu gâh levhi mahfuz ve gâh

ondan istinsah olunan sahifeler ve gâh suhufî müslimîn diye vârid olan rivayetler hasra haml olunmayıp

vücuhunu beyan olmak gerektir. Ve bu suretle şu zikrolunan evsaf da Kur'an yazılan bu sahifelerde

tanınması lâzım gelen evsaf ve ahkâm beyandır. Öyle sahifeler ki ﴿مَكْرَمَةٌ﴾ mükerrem - Allah tealâ

indinde şeref ve kerametle mümtaz kılınmış, hürmet ve ta'zîm ile telakkî edilmesi

Sh:»5579

vâcib, tekrim edilir, muhterem. 14. ﴿مَرْفُوعَةٌ﴾ Yüksek tutulmuş - kadri, âli, yukarı, el üstünde

tutulması lâzım, onun için mushaflar yüksek, hürmetli yerlere konmalı ve okunurken belden yukarı

tutulmalıdır. ﴿مُطَهَّرَةٌ﴾ Mutahher - maddî ve ma'nevî kir bulaştırılmaz. Gayet temiz tutulmasına i'tina

edilir. Kirli, taharetsiz eller sürülmez, tertemiz 15. ﴿بَايْدَى سَفَرَةٍ﴾ sefere elleriyle veya

ellerinde «بَايْدَى» zarfı müstekarr olarak suhuftan sıfat ba'de sıfat olmak muhtemil olduğu gibi

mutahhereye müteallık olması da melhuzdur.

SEFERE, sâfirin cem'idir. Kâtib ketebe gibi. Sâfir, ketb vezninde ve aynî ma'nada, ya'ni yazı yazmak

demek olan sefrden kâtib, kitab yazıcı, hattat ma'nasına gelir. Netekim bu maddeden «sinin» kesriyle sifr,

kitab demek olduğu «يَحْمِلُ أَسْفَارًا» da geçmişti. Bu maddenin aslı, örtülü şey'i açmak, keşf

etmek ma'nasına mevzu' bulunduğu ve yazı yazmak da ma'nayı ve meramı bir nevi' keşf ve iyzah demek

olduğu cihetle yazmağa sefr, yazana sâfir ve yazılana sifr denilmiştir. Sefr yine bu münasebetle süpürmek

ma'nasına dahi geldiği cihetle bundan sâfir süpürüp temizleyici demek de olabilir. Bir yerden bir yere

kitmek ma'nasına ma'lûm olan seferden sâfir, müsafir veya seferber ma'nasına da gelirse de bunun

cem'inde sefere denilmeyip esfar veya süffar denilir. Sâfir bir de sefir ma'nasına gelirken iki kavm beynindeki

münaferet esbabını keşf ile islâh edici ilçi demektir. Bunun masdarında seferden ziyade sifaret ve sefaret

müsta'meldir. Şu halde sahîfelere nazaran sefere, yazan ketebe veya getiren süfera veya süpürüp

temizliyen kitab muhafızları kitabçılar demek olabilir. Ekseriyetle ketebe veya

süfera Melâike ma'nasına tefsîr edilmiştir. Buhârîde: rivayet olunan tefsirler

Sh:»5580

şöyledir. - Mutahhere «لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ» demektir. Ona ancak mutahher olanlar

mess eder ve onlar Melâikedir. Ve bu « فَأَلْمَدَبَرَاتِ أَمْرًا » gibidir. Hem Melâikeyi hem suhufu

mutahher kılmıştır. Çünkü suhuf üzere tathir vaki' olur. Onun için tathir onun gibi onların hâmillere de

yapılmıştır. « فَجُعِلَ التَّطْهِيرُ لِمَنْ حَمَلَهَا أَيْضًا » Sefere Melâikedir. Vahidi sâfirdir.

« سَفَرْتُ أَصْلَحْتُ بَيْنَهُمْ » demektir. Melâike Allahın vahyi ile indiklerinde ve onu te'diye

hususunda kavmin beynini islâh eden sefir gibi kılınmıştır. İbni Abbas da « سفرة كتبة اسفارًا »

» ya'ni kitabları yazan ketebe demiştir. اهـ. Görülüyorki bunda üç mühim ma'nayı temass edilmiştir.

EVVELÂ, mutahher «ancak mutahher Melâike mess eder» demek olarak hâmillerin tathirine de işaret

olunması ona tealluk eden « بَأَيْدِي سَفَرَةٍ » nin de onun hâmilleri olan Melâike elleri demek

olacağına bir tenbihi tazammun ederki bunda seferenin temizliği muhafaza için daima süpürüp temizliyen

hamiller, muhafızlar ma'nasına bir işaret vardır.

SANİYEN, sefere, sefirler ma'nasına olarak vahyi getiren Melâike diye tefsîr edilmiş ve hâmiller bu

suretle izyah olunmuşturki bunda evvelki ma'na da dahil ve ancak bir tahsîs vardır. Sonra da İbni Abbasın

kavli olarak sefere «ketebei esfar» ma'nasına nalk olunmuşturki bu da hâmilleri diğer bir ma'na ile tahsîs

olmakla beraber bir bakışa da min vechin ta'mîmdir. Bu kâtiblerden murad nedir? Bundan ilk evvel «

نَ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ » deki kalem ile yazanlar tebâdür ederki bunlar Levhi mahfuzu

yazan Melâike ile levhten kütübi ilâhîyyeyi emrolunan mahallere tevdi' etmek üzere hak yazılayriyle

istinsah eden Melâikeye, kezâlik kulların defteri a'malini yazan Melâikeye şamil olduğu gibi o kalemin

kalemi beşere şumulü taktirinde de Mushaf yazan hattatlara kadar şamil olarak onların vazîfe ve

hasletlerini dahi iş'ar etmiş olur. Onun için umumiyetle müfessirler seferenin sefr veya sifaretten

Sh:»5581

olmak üzere iki ma'nası üzerinde yürümüşler, çokları Melâikeye, ba'zıları Enbiyaya tahsis etmiş, Katâdeden

bir rivayette de ehli Kur'an diye ta'mim edilmiştir. Gerçi sifaret ma'nasında: Melâike, Allah tealâdan

Enbiyaya vahiy getirmek i'tibariyle süfera' mahiyetinde olduğu gibi Enbiya da ümmetlerine nazaran süfera'

demek iseler de burada bilhassa Kur'an sahifeleri anlatılırken gerek sifaret ve gerek kitabet noktai

nazarından alelumum Enbiyaya intikal be'iddir. Bundan bilhassa Kur'anın nüzulünde ve muhafazasında ve

evvel-ü âhîr yazılmasında ve anlaşılmasında hizmeti olan hâmiller murad olunmak ıktiza eder. Ve sefere

maddesi esasen keşif ma'nasına mevzu' olmak i'tibariyle eydii sefere, getiren sefirlerin yazan kâtiblerin ve

yazılanı nezafet ve taharetle muhafaza eden veya anlatan ve okuyanların hepsinin ellerine, yalnız ihtimal

üzere değil, tenavül suretiyle şamil bir ma'na da anlaşılabilir. Ancak unutulmamak lâzım gelir ki bu sefere

16. ﴿كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ kiramı berere - sıfatlarıyla tavsîf edilmiştir.

KİRAM, keramet veya keremden kerîmin cem'idir. Tekrîm ve tevkîr ma'nasına kerametten olduğuna göre Allah tealâ indinde mu'azzez ve muvakkarlar demek olur. Keremden olduğuna göre de mü'minlere âtîfet ve şefekatli, onlara söyle ve haklarında istigfar ederler demek olur.

BERERE de ebrar gibi berrin veya bârrin cem'idir. Berrin cem'i olduğuna göre çok hayır sahibi, bârrin cem'i olduğuna göre de kavillerinde ve fi'illerinde sâdık demek olurki ikisine de şamil olmak üzere ehli takva, etkiya diye tefsîr edilmiştir. Ve denilmiştirki Kur'anda ebrar Benî Âdemden olanlar hakkında «berere» de Melâike hakkında varid olmuştur. Zira ebrar cem'i kıllettir. Beni Âdem içinde etkiya da azdır. Berere ise cem'i kesrettir.

Sh:»5582

Melâike de Benî Âdemden çok olduğu için müttakîleri de çoktur ve hattâ hepsi müttakîdir «

لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ » bunun için lisanı şeri'de

«seferei kiramı berere» Melâike olmak üzere ma'ruftur. Ve çünkü sefir ve Resul ma'nâsı Melâike

kelimesinin de ma'nâsıdır. Şu halde bu vasıf doğrudan doğru Melâikedeki dal bil'ibare olarak nass,

insanlardan bu vasıfları hâiz olanlar hakkında da dolayısıyla işarettir. Ve buna işaret içindir ki Buhârîde

bunun bervechi bâlâ tefsirinden sonra Hazreti Aişeden şu hadîsi şerif rivayet edilmiştir: Hazreti Peygamber

sallâllahü aleyhi vessellem buyurdu ki: «

مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ
الْبَرَّةِ وَ مَثَلُ الَّذِي يَقْرؤُهُ وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ فَلَهُ
أَجْرَانِ

» ya'ni Kur'anı hıfz ederek okuyanın meseli, sıfat ve şanı seferei kiramı berere ile beraberdir,

kendisine zor geldiği halde teahhüd edip çalışarak okuyanın meseli ise ona iki ecir vardır» اهـ . İşte o

Kur'an böyle kiramı bererei sefere ellerinde öyle mutahher, merfu', mükerrerem sahifeler içinde bir tezkiredir.

Onun için bunu dileyen tezekkür etsin, dileyen düşünsün, bellesin, amel eylesin.

Tezkire ve tezkîrde yeni bir telkîn dahi bulunmakla beraber az çok duyulmuş bir şey'i ihtar ile fikir ve

intibahi tahrik ve ma'lûmdan mechüle doğru hareket ve intikali tehyic ma'nâsı esas olduğu cihetle bu

ihardan sonra insana Allahın sun'-u kudretiyle Âhiretin hevl-ü dehşetini duyurmak ve ona karşı vazife ve

ubudiyet hissini tehyic ederek iyman ve islâm ile tezekkî ve terakkî şevkını uyandırmak ve bunların

şevâhidi insanın kendi hıkat ve cibilletinde merkez olup başkaca muğlak muğlak, uzun uzadıya isbatlara

lüzum olmaksızın sadece tenbih ve ihtar ile duyulabilecek hakikatler olduğunu anlatmak için insan

hıkatinin seyri terakkîsinde herkesin duyabileceği en bâriz noktaları hatırlatarak nefsinin ve halikını,

mebdeini ve meadını düşündürmek üzere buyuruluyor ki 17.

﴿قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ﴾ -

Sh:»5583

Müddesirde de geçtiği gibi Arabcada kütule, Türkçemizde kahr olası ta'biri gibi gadab ve zemme delâlet

eyliyen bed duâ suretinde takbîhten kinayedir. «Öyle fena bir halde bulunuyor ki hayata hakkı kalmıyacak

derecede demektir. « مَا أَكْفَرَهُ » küfrandan fi'lî teaccüb olup onun sebep ve men'şeinin beyandır.

Ya'ni o sehat-u teşnîn sebebi insanın şükr edecek yerde teaccüb edilecek derecede küfranda ileri gitmiş

olmasıdır. Çünkü nankörlük etmek ahlaksızlığın en şenî olduğu gibi vücudunun meb'deinden meâdi

saatine kadar müsteğrak olduğu ni'meti unutmak ve mün'imden ve onun kudretinden zühul etmek hem de

ihtar ve tezir edildiği halde nazarı i'tibare almamak şübhesiz ki onun en acîbidir. Zira o yaratan mün'im onu

18. ﴿مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ﴾ hangi şeyden yarattı 19. ﴿مِنْ نُّطْفَةٍ﴾ bir nutfeden

﴿خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ﴾ yarattı da rüşeym halinden doğumuna kadar nice etvardan geçirerek en güzel

biçime koydu 20. ﴿ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ﴾ sonra yolunu kolaylattı - ki bu da doğumundan akl-u

fikrinin tekemmülüne kadar geçirdiği meratibe şâmindir. 21. ﴿ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ﴾ sonra

öldürdü de kabre gömüldü - ölüsünün açıkta bırakılmayıp kabre defn edilmesini de emretti. İnsanın dirisini

de, ölüsünü de muhterem kıldı ki bu da bir ni'mettir. O halde insan olan böyle kendisine verilen ni'mete

nankörlük ederse bütün hemcinsine kötülük etmiş olmaz mı? Halbuki bununla kalmadı 22.

﴿ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ﴾ sonra o halık dilediği zaman onu neşre de sevk etti - inşar,

yukarılarda geçtiği üzere ihya eylemektir. Ya'ni ölümünden sonra da o kabirde öyle bırakacak değildir.

Dilediği zaman

Sh:»5584

ona ba's ba'delmevt ile yeniden hayat verecektir. Lâkin onun vakti belli değildir, dilediği zaman ihya

edecektir. 23. ﴿كَآءَ﴾ - Müfessirlerin çoğu burada kellâ, hakka ma'nâsına olduğunu söylemişlerdir.

Ya'ni doğrusu insan cinsi ﴿لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ﴾ Allahın emrettiğini hiç tamam yapmadı -

şükrünü, ubudiyetini tam iyfa etmedi. Mücahid ve Katâdeden nakledildiğine göre müfessirîn demişlerdir ki:

burada « مَا أَمَرَهُ » dan murad, cemîlî mâ emrehu dur, ya'ni teklif mebbeinden kabre gömülünceye

kadar, yâhud hılkati Âdemden bu zamana kadar bunca seneler asırlar geçmiş olduğu halde insan cinsi

hılkatinden matlûb olan kemâle irmedi. Allahın emirlerini tamamiyle yerine getirmede. Çünkü şekûr olan

kullar pek az « وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ » olduğu gibi bir nevi' kusurdan hali olan

ferdler de yok gibidir. Kazada itmam ma'nâsı bulunduğu ve « لَمَّا » cahdi müstağrak ifade eylediği

cihette nefiy, selbi küllî ile nefyi tamam ma'nâsında zâhirdir. Ancak « يَقْضِ » zamiri her ferde değil, cinsi

insana yâhud müstağni görünen insana raci' olmak i'tibariyle kazıyyei mühmele olarak refı icycabı küllî

mahiyyetinde demektir. Onun için ibadi muhlesin gibi ba'zı ferdlerin vazîfelerini iyfa etmiş olmalarına mani'

olmazsa da cinsi beşerin vazîfesini tamamiyle hiç de yapmamış olduğunu ifadede nasstır. Onun için

umumiyyet i'tibariyle insanlık daha çok büyük terakkî ve tekâmüle muhtacdırki bu ma'na Sûrei insanda «

« يَا لَيْتَهَا كَانَتْ تَمَّتْ » kaydiyle ifade edilmişti ve onun için hazreti Siddîk « نَبْتَلِيهِ »

demişti. İnsan, Allahın iyi bir nuşura irdirmek için olan emirlerini tam iyfa etmemiş olduğunu evvelâ kendi

hılkatinin nasıl cereyan etmekte bulunduğunu mülâhaza ederek anlasın. 24.

﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ﴾ Bir de o insan ta'amına baksın - yidiği

ni'metlerin

de nasıl bir kudret ve hikmet ile peyderpey terakkî ederek yetiştirildiğine nazar etsin, bu suretle hem enfusî

hem âfakî haysiyyetten ne kadar ni'metler içinde bulunduğunu ve onların hakkını ödeyerek istifade etmek

için nasıl çalışmak lâzım geldiğini düşünsün. Evvelâ: 25. ﴿أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا﴾

suyu biz bir döküş dökmekteyiz - ya'ni Arzda maddî hayatın levazimi olan yiyecekler yetişmek için ilk sebep

﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا﴾ medlulünce sudur. O ise evvel emirde Allahın

bir inayetidir. Suyu yaratıp o yağmurları şarıl şarıl döken yağdıran Allahdır. 26.

﴿ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا﴾ sonra da Arzı bir yarış yarmaktayız - sûrei Hacde «
﴿وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَاذًا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ﴾

buyurulduğu vechile o sönük, kupkuru Arz yağmurlar nüzuliyle ihtizaza gelip feyizlanmağa sonra çatlayıp

nebatat çıkarmağa başlayan acâib bir şakk ki bunu da yapan Allahdır. 27. ﴿فَانبَتْنَا فِيهَا﴾ bu

suretle o Arzda bitirmektediriz ﴿حَبًّا﴾ hububat 28. ﴿وَعِنَبًا﴾ ve ma'lûm üzüm - ki Arzın

sürülüşünde hububatın ve bağların tımarında insanların mesa'ilerinin de bir kıymeti olmakla beraber o kara

toprakta böyle daneler üzümler yetiştirecek derecede feyz-u tekâmül uyandıran hep Allah tealâdır.

﴿وَقَضْبًا﴾ Tâze yonca - veya sebze 29. ﴿وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا﴾ - ma'lûm 30.

﴿وَوَحْدَانًا﴾ ma'lûm ﴿غُلْبًا﴾ - «galba» nın cem'iki hadikai galba, ağaçları iri boylu ve

birbirine kirift bağçe. Bu kelimenin aslı boyuna sıfat olmaktır. Boynu kalın adama aaleb denilir. 31.

﴿وَفَاكِهَةٌ﴾ Alelumum yaş ve kuru meyvalara denir ﴿وَأَبًّا﴾ ve ebb - ki çayır ve otlak, sebze,

alef, çerez ma'nalarına geldiği söylenmiştir. Sahib Mısbahın ve Râgıbın

Sh:»5586

beyanına göre bu kelime esasen hazırlanmak, tedarükâtta bulunmak ma'nasına mevzu' olup yaz ve kış için

biçmeğe ve hayvan gütmeye elverişli olması itibariyle ota ve otağa itlakı ondan müteferri'dir. Samana ve

kuru yemişlere itlak edildiği de söylenmiştir. Maamafih Hazreti Ebî Bekirden ve Hazreti Ömerden bunun

hakkında şöyle iki rivayet vardır. Ebu Ubeyde Fezailinde ve Abd ibni Humejd İbrahimi teymîden rivayet

etmişlerdirki Ebubekri Sıddîk radiyallahü anh ebb nedir? Diye sorulduğunda «beni hangi Sema

gölgelendirir ve hangi Arz barındırır kitabullahda bilmediğim birşey'i söyleyecek olursam» demiştir. İbni sa'd

ve saıyd ibni mansur ve Abd ibni humeyd ve İbni cerîr ve İbni münzir ve Hâkim ve daha ba'zıları Hazreti

Enesten rivayet etmişlerdirki: Hazreti Ömer radiyallahü anh minberde «فَانَبْتَنَا فِيهَا» den «أَبًّا»

» ya kadar okumuş, bunların hepsini biliyoruz, fakat ebb denir? Demiş, sonra elindeki âsayı kırmış atmış ve

demiştirki: «hayatı ilâhiyeye kasem ederimki bu tekellüftür. Ey Ömerin anasının oğlu «ebben» ne

olduğunu bilmesen ne var? Bu kitaptan beyan olunanı talep edin ve onunla amel eyleyin, bilemediklerinizi de rabbına havale edin **اه**. Sahib Keşşaf demiştirki: Hazreti Ömerin bu sözünden Kur'anın ma'anîsini tetebbü' ve müşkülâtından bahseylemekten nehiy var gibi görünürse de ona zâhib olmuş değildir. Ve lâkin onların en büyük himmetleri amele masruf idi, amel edilmeyecek birşey'i bilmekle uğraşmak onlarca bir tekellüf idi. Onun için şunu anlatmak istemiştirki: âyetin sevkî insana ta'amiyle imtinan ve şûkrüne da'vet esası üzerindedir. Âyetin fahvasından ise « **اب** » in insana veya en'amına istifade için Allah tealânın inbat buyurduğu nebatâtta birşey olduğu icmalen ma'lûm bulunuyor. Şu halde burada mü'mine asıl ebemm olan vecibe hass ismi ebb olan otların ne olduğunu öğreneceğim diye tekellüf ile vakit geçirmeyip

Sh:»5587

sayılan ni'metlerden açık olarak anladıklarının şûkrünü iyfaya kıyam etmek ve onun ne olduğu başka bir vakit tebeyyün edinciye kadar icmalen fehmiyle iktifa eylemektir **اه**. Biz bu rivayetlerden bu kelimedeki şayanı dikkat üç nükte anlıyoruz:

BİRİSİ, Kur'anda herkesin her zaman ma'nâsını ihata edemeyeceği ve ancak mücmel bir mefhum ile
iktifa olunarak iman edilmesi lâzım gelen ve zamanı geldikçe tafsil ve te'vîli tevazzuh edecek olan müşkil
ve mücmel kelimeler ve ma'nâlar bulunduğu.

İKİNCİSİ, « أَبَا » kelimesinin evvelki Sûredeki mer'ahâ ma'nâsına olmakla beraber daha neler neler
gibi insan ve hayvanatın intifa' edebileceği yaş ve kuru bir çok nebatâta şamil ve tafsîli uzun uzun
tettebbüata mütevakıf bir icmal ifade eylediği.

ÜÇÜNCÜSÜ, bu kelimenin aslı vaz'ında hazırlık, isti'dad ve teheyü ma'nâsı bulunması i'tibariyle
âyetlerin sevkına nazaran Âhret hayatı için de böyle hazırlanılması lâzım bir çok tedarükâta ihtiyac
bulduğuna bir işaret olabilmesidir. Çünkü 33. ﴿فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَّةُ﴾ - « خَا » nın
teşdidile sahha, tamme gibi büyük belâ ve dâhiye ma'nâsına olup nefhai sâniye veya nefhai ehîre denilen
Kıyamet sayhasının ismidir. Aslı sahhtan muştakk olup tesmiyesinde bir kaç vecih zikrolunmuştur: sahh,
demir ve taş gibi katı ve pek bir şey'i içi boş olmıyan yine öyle dolgun bir şey'e çarpmaktır. Bundan sahha
şiddetle çarpan demek olur. Ve öyle şiddetle çarpılan kayanın çarpıldığı sırada ses çıkarmasına da sahh ve
o sese sahha denilir. Bundan da sâhha kuvvetli ses çıkaran, sayha eden demek olur. Bundan isnadi

mecazî suretiyle sâhha, çarpınca kulağı sağır eden şiddetli sayhaya da ıtlak olunur. Ki kulağa çarpıp sağır

etmek ma'nâsına sahhtan me'huzdur. « صَحَّ بِهِمْ صِيْحَةٌ تَصْنُ الْأَذَانَ » denilir ki

onlara kulakları çatlatacak bir sayha ile

Sh:»5588

haykırdı demektir. Ve şiddetli belâ ve dâhiyeye sâhha ıtlakı da bundandır. Çünkü kulağı sağır edecek

derecede çarpan şiddetli sayhanın iki haysiyeti vardır.

BİRİNCİSİ, evvel emirde şiddetle çarpıp kendisini işittirmesi haysiyetidir.

İKİNCİSİ de şiddetinden dolayı kendisinden başkasını işittirmeyecek vechile kulağı sağır etmesidir. İşte

büyük şiddetli belâ ve musîbetler de böyle yalnız kendisini işittirip başka şeyleri duymıyacak bir halde

kulakları sağır gibi ettiği için sâhha denilmiş, Kıyamet sayhası da Dünyadan sağır edip Âhîret işlerini

dinleten en şiddetli bir dahiye olmak hasebiyle bu ism ile tesmiye olunmuştur ki te'sirinin şiddetini ifade

eden bed'î bir belâğattir. Bu ma'nâ çarpmak ve sağır etmek ma'nâsının lâzımı olan bir mecazdır. Bir de

sahib Keşşaf demiştir ki sahh isaha etmek, ya'ni iyice kulak verip dinlemek isga etmek mânâsına gelir.

Nefhaya sâhha denilmesi de nâsın ona isaha ve isga etmeleri sebebiyle mecazdır. Ya'ni dinleyen nâs iken

mübaleğa için sayhanın kendisine nisbet edilmiştir **اه**. Bu vecihte sâhhanın dinlenilmesi haysiyetine, o

birisinde de başkasından sağır edecek vechile dinlenilmesi haysiyetlerine ziyade tenbih vardır. İkisi de

şiddette mütelâzimdirler. Bunun şu suretle izzahı evvelkine akrebdir. 34. ﴿يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ﴾ - «

صاحه» dan bedel olarak onun şiddetini izzahtır. 35. 36.

﴿مِنْ أَحِيهِ . وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ . وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ﴾ , burada biraderden

başlıyarak yakınlık ve mahabbetin derecatına göre firarda bir terakkî üslûbu vardır. Ya'ni akriba ve teallûkat

içinde kardeş en yararlıkl, en yakın ve en sevgili, ana baba, daha yakın daha sevgili, sâhibe, ya'ni yâr olan

zevce ve evlâd daha yakın ve daha sevgili olduğuna işaret ile beraber o gün derece derece bunların

hepsinden firar olunacağı anlatılmıştır

Sh:»5589

ki şöyle denilmek gibidir: o gün kişi başkaları şöyle dursun kardeşinden, hattâ anasından babasından

hattâ yârı olan refikasından ve evlâdından kaçır. Çünkü 37.

﴿شَانَ يَغْنِيهِ﴾ onlardan her kişinin o gün ﴿لِكُلِّ امْرِيءٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ﴾

kendisine yeter bir şe'ni vardır. - Ya'ni kendisini meşgul eden öyle mühim bir işi bir şuğlü vardır ki başından

aşar, onun ehemmiyeti başkalarını düşünmeğe, imdad etmeğe meydan vermedikten başka onlardan

kaçırır, hepsini feda ettirir, kimisi başının kaygusuyle onlara muavenetten kaçar, kimisi de müahazeden

kaçar, çünkü kardeş sen bana Dünyada yardım etmedin diye, ana baba sen bizi iyilikte kusur ettin diye,

zevcesi sen bana haram yedirdin diye, evlâd sen bize dinimizi belletip ta'lim ve irşad etmedin diye

yakasına sarılırlar. Taberanî ve İbni Merduye ve Beyhekî ve Hâkim, Ümmülmü'minîn Sevde binti Zem'a

radiyallahü anhadan rivayet etmişlerdir: Hazreti Peygamber sallâllahü aleyhi vessellem «

يُحْشِرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ حُفَاةَ عُرَاةٍ غُرْلًا قَدْ أَلْجَمَهُمُ الْعَرَقُ
وَ بَلَغَ شُحُومَ الْأَذَانِ» nâs Kıyamet günü yalın ayak, çırılçıplak, sörpük ve sarkık ter, gem

gibi bugazlarına tıklmış ve kulakları tozuna çıkmış bir halde haşrolunurlar» buyurdu, Ya Resulullah! Eyvah

one sefalet, birbirinin ayıbına bakacaklar dedim « شُغْلَ النَّاسِ عَنِ ذَلِكَ = nâs ondan

meşguldur» buyurdu ve bu âyeti okudu « لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ»

Ebu ubeydenin ve İbni münzirin Katâdeden rivayetlerinde de: Kıyamet günü insan tanıdığı bir kimseyi

görmekten sıkıldığı kadar hiç birşeyden sıkılmaz. Çünkü yaptığı bir haksızlıkla mutalebe etmesinden korkar

اهـ . Amma bu dehşetli belâlı gün böyle olacak olunca bunun hükmü, hikmeti ve ihtar ve ihbarının faydası

nedir? Bu surette hayatın akıbeti umum için bir bedbinlikten ibaret olmazmı? Denecek olursa bunun

hukm-ü hikmetini beyan ile neticesi herkes için böyle olmadığı anlatılmak üzere buyuruluyorki 38.

﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفَرَةٌ﴾

Sh:»5590

nice yüzler o gün sabah aydınlığı gibi açılarak ışılar, pırıldar - ki bu Sûrenin sıyakından ve buradaki

tekabülünden anlaşıldığına göre bu Allah saygısı ve iman ve İslâm ile Allahın emirlerini eda ederek

tezekkînin eseridir. İbni Abbastan rivayette: kıyamı leyldendir denilmiş, çünkü bir hadîste: «

﴿مَنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ حَسَنَ وَجْهَهُ بِالنَّهَارِ﴾ gece namazı çok olan

kimsenin gündüzün yüzü güzel olur.» Diye rivayet edilmiştir. Dahhâkten rivayette: asârı vuzudandır

denilmiş, bu da abdest hakkında ma'lûm olan gurre ve tahcil hadîsi ile alâkadardır. Allah yolunda uzun

müddet toztoprakla mücahedeye katlanmaktan: denilmişki bu hepsinden cem'iyyetli bir ifadedir. Razî derki:

bence bu, Dünyadan halâs ve âlemi kudse ve rahmet-ü rıdvan menaziline vusul sebebiyledir **أه**. Doğru,

lâkin asıl mes'ele o halâs ve vusulün Dünyadaki esbabını bilmektir. 39. ﴿ضَاحِكَةٌ﴾ güler, çünkü

hisabdan kurtulmuştur. ﴿مُسْتَبْشِرَةٌ﴾ Müjdelenir, sevinir - çünkü rahmet-ü rıdvan ile cemali Hakka

kavuşmaktadır. 40. ﴿وَوُجُوهُ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهِا﴾ Nice yüzler de o gün

﴿غَبْرَةٌ﴾ bir gubar - tortoz istilâ etmiş 41. ﴿تَرْهَقُهَا﴾ o tozu da ﴿قَتْرَةٌ﴾ is gibi bir

karanlık sarmıştır. Yüzlerde böyle tortozla karanın ictimai ise havf ü zillet ile elem ve azâbın en mûhiş

tezahürüdür. 42. ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ﴾ işte onlar, öyle tuzlu kara yüzlüler

keferei fecereden ibarettirler. - Onlar küfr ile fücuru cem' etmiş, Allah tealâ da onun onlara tortoz içinde

yüzler karası etmiştir. Onun için insan o gün gelmeden kendi meşîyyet ve iradesiyle bütün bunları düşünüp

Allahdan korkarak ve küfr-ü fücurdan sakınarak Allahın emirlerini

Sh:»5591

tutup iman ve islâm ile temizlenmeğe çalışmalı ve o gün yüz aklığıyla güle güle sevine sevine o son

murada irmelidir. Zira bu Dünya böyle kalacak değildir. Bundan sonraki Sûrede geleceği vechile o güneş

dürülüp, yıldızlar söncek, insana yalnız yaptığı amel kalacak: hakkın huzurunda ya yüz aklığı ya yüzler

karası olacaktır.